

การอ่านบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ของปอล แวร์แลน

วรุณี อุดมศิลป์*

ภาควิชาภาษาตะวันตก สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Paul Verlaine's Poem “Le ciel est, par-dessus le toit, ...”:

A Practical Reading

Warunee Udomsilpa*

Department of Western Languages, French Section, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 12 October 2022

Revised 22 November 2022

Accepted 23 November 2022

คำสำคัญ

กวีนิพนธ์ฝรั่งเศสคริสต์ศตวรรษ
ที่ 19

ปอล แวร์แลน

โรมัน จากอบสัน

ทฤษฎีหน้าที่ของภาษา

Keywords:

19th -century French Poetry;

Paul Verlaine ; Roman

Jakobson ; Functions of

Language Theory

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” (Le ciel est, par-dessus le toit, ...) ซึ่งอยู่ในชุดรวมกวีนิพนธ์ ความระลึกรู้ (Sagesse) อันเป็นที่รู้จักกว้างขวางชุดหนึ่งของของปอล แวร์แลน (Paul Verlaine) กวีฝรั่งเศสในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19

บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์บทกวีดังกล่าวด้วยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของโรมัน จากอบสัน นักภาษาศาสตร์คนสำคัญของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ผู้อธิบายตัวบทวรรณคดีผ่านทฤษฎีภาษาศาสตร์ วิธีการตามทฤษฎีซึ่งนำมาใช้ในบทความนี้มาจากแนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษา และความสัมพันธ์ระหว่างคำในข้อความตามแผนการเรียงร้อยคำกับตามแผนการแทนที่ในระดับกยสัมพันธ์ รวมทั้งความเป็นคู่ขนาน ตลอดจนลักษณะน้ำเสียง เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจสารของบทกวีซึ่งก็คือความโคตรมของผู้ส่งสาร

วิธีการข้างต้นอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานภาษาฝรั่งเศสมาพอสมควร รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับการนำความรู้ด้านภาษาไปใช้ในการอ่านเชิงวิเคราะห์วรรณคดี ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีเครื่องมืออย่างเป็นรูปธรรมและรู้สึกรู้ว่าการอ่านวรรณคดีฝรั่งเศสไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำความเข้าใจ

Abstract

This article examines “Le ciel est, par-dessus le toit, ...”, the poem composed by Paul Verlaine, the late 19th-century French poet, which is included in *Wisdom*, one of his well-known collection of poetry.

* Corresponding author

E-mail address: warunee.u@chula.ac.th

In its analysis of the poem, the article applies the theory of Roman Jakobson, the 20th-century linguist who explains literary texts through the lenses of linguistic theory. This article's theoretical approach is based on the notions of the functions of language, syntagmatic relations and paradigmatic relations at the syntactic level, and parallelism. This part also includes tonality analysis. These approaches lead to the understanding of the poem's message, i.e. the addresser's melancholia.

This approach could also be applied in language teaching for beginners with some basic knowledge of the French language. It could help them learn to apply their knowledge in language in the analytical reading of literature, thereby providing them with concrete tools and making them feel that French literature reading is not incomprehensible.

1. บทนำ

ปอล แวร์แลน (Paul Verlaine ค.ศ.1844 - ค.ศ.1896) เป็นหนึ่งในกวีฝรั่งเศสในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 มารี-กาโรลิน การ์ลิเยร์ (Marie-Caroline Carlier) และคณะซึ่งเขียนตำราว่าด้วยประวัติวรรณคดีฝรั่งเศสคริสต์ศตวรรษที่ 19¹ ระบุว่ากวีนิพนธ์ของแวร์แลนมีความโดดเด่นด้านรูปแบบการประพันธ์ด้วยวรรคที่เป็นพยางค์คู่ (mètre impair) ซึ่งสร้างจังหวะได้อย่างน่าทึ่ง และบทกวีของแวร์แลนเป็น “ชุดของนวัตกรรม” ตัดขาดจากขนบประพันธ์ศาสตร์และการใช้โวหารสวยหรู (Carlier et al., 1988, p. 384) ดาเนียล เลอแวร์ส (Daniel Leuwers) ผู้เขียนตำราชื่อ *ปริทัศน์กวีนิพนธ์สมัยใหม่และร่วมสมัย (Introduction à la Poésie moderne et contemporaine)* เน้นเรื่องจังหวะเสียงในบทกวีของแวร์แลนเช่นเดียวกัน (Leuwers, 1990, p. 178) ฉันทลักษณ์และเสียงดนตรีอันเกิดจากจังหวะเสียงนับเป็นเอกลักษณ์ในกวีนิพนธ์ของแวร์แลน

ชุดรวมกวีนิพนธ์ (recueil poétique) ซึ่งเป็นที่รู้จักกว้างขวางชุดหนึ่งของแวร์แลนมีชื่อว่า *ความระลึกรู้ (Sagesse)* อองตวน อาดีอง (Antoine Adam) นักวิชาการด้านวรรณคดีฝรั่งเศสผู้มีชื่อเสียง เรียกรวมกวีนิพนธ์ชุดนี้ว่าเป็นทั้ง “ผลงานเอกของแวร์แลน ([l]e chef-d'œuvre de Verlaine)” (Adam, 1965, p. 140) และ “ผลงานเอกของกวีนิพนธ์ฝรั่งเศส (le chef-

¹ ตำราชุดนี้มีชื่อว่า *Itinéraires littéraires* อธิบายวรรณคดีฝรั่งเศสตั้งแต่ยุคกลางจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 คณะผู้เขียนเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฝรั่งเศส สำนักพิมพ์ อาติเยร์ (Hatier) เป็นผู้จัดพิมพ์

d'œuvre de notre poésie)" (Adam, 1965, p. 138) ในรวมกวีนิพนธ์ชุดนี้ มีบทกวีซึ่งผู้ประพันธ์มิได้ตั้งชื่อเฉพาะไว้ แต่เป็นที่รู้จักจากรวดแรกว่า "ท้องฟ้าเหนือหลังคา..." (Le ciel est, par-dessus le toit, ...)” แวร์แลนประพันธ์เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1873 ขณะถูกคุมตัวอยู่ในเรือนจำที่กรุงปารีสเชลล์ ประเทศเบลเยียม (Lefèvre, 1958, p. 17) ข้อมูลละเอียดในหัวข้อลำดับเวลา (Chronologie) ของหนังสือ รวมผลงานกวีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ (Œuvres poétiques complètes) ของแวร์แลน² ระบุว่า แวร์แลนต้องโทษอยู่ในเรือนจำชื่อ “เปตติส์-ชาร์มส์ (Petits-Charmes)” ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1873 และแวร์แลนเขียนบทกวีได้จำนวน 19 บทภายในเวลา 3 เดือน ส่วนหนึ่งเป็นบทอันไพเราะที่สุดในรวมกวีนิพนธ์ชุดดังกล่าว และหนึ่งในนั้นคือบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” (Verlaine, 1962, p. XXVII)

งานวิชาการเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ของแวร์แลนซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาไทยอย่างเป็นทางการยังพบได้น้อย สดชื่น ชัยประสาธน์ กล่าวถึงแวร์แลนไว้ในตำราเรื่อง *ชาร์ลส์ โบทแลร์ กวีและนักวิจารณ์ศิลปะ* (บทที่ 5 แนวคิดสุนทรียศาสตร์ของโบทแลร์ หัวข้อย่อย “อิทธิพลของโบทแลร์ที่มีต่อคนรุ่นหลัง”) ผู้เขียนชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงกันระหว่างโบทแลร์กับแวร์แลนในแง่มุมที่ว่าต่างก็เป็น “กวีที่ถูกสาป” และ “มีชีวิตที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างแนวโน้มไปหาพระเจ้าหรือซาตาน” กวีทั้งสองให้ความสำคัญต่อฉันทลักษณ์รูปแบบวรรคที่มีพยางค์ ผู้เขียนสรุปว่า “แวร์แลนได้รับแรงบันดาลใจจากโบทแลร์ในด้านการสังเคราะห์ทัศนศิลป์ และคีตศิลป์ เข้ากับวรรณศิลป์” (สดชื่น, 2543, หน้า 233)

ผลงานตีพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา ...” โดยตรงเป็นบทแปลของอภิชาติ เพ็ญสวัสดิ์ ตีพิมพ์ใน *เหนือภาษาและกาลเวลา รวมงานแปลวรรณกรรมฝรั่งเศส ศตวรรษที่ 19* (แวร์แลน, 2541, หน้า 51) ผู้แปลประพันธ์คำแปลเป็นโคลงสี่สุภาพ ขึ้นบทว่า “แผ่นฟ้าเหนือแผ่นพื้น หลังคา” ไม่มีบทวิเคราะห์ประกอบ

เลอแวร์ส ผู้เขียน *ปริทัศน์กวีนิพนธ์สมัยใหม่และร่วมสมัย* ซึ่งได้อ้างถึงมาแล้วข้างต้น ได้ให้ความเห็นว่า “การวิเคราะห์บทกวีย่อมเป็นการวิเคราะห์วากยสัมพันธ์ซึ่งกวีใช้เป็นองค์ประกอบด้านเสียงดนตรีของบทกวีนั้น (L'analyse du poème suppose l'analyse de sa syntaxe, que les poètes traitent comme un élément musical.)” (Leuwers, 1990, p. 176)

ในหนังสือ *Précis d'analyse littéraire. 2. Décrire la poésie* มิเชล ปาติยง (Michel Patillon) นำบทกวี “Le ciel est, par-dessus le toit, ...” มาเป็นตัวอย่างวิเคราะห์ด้านเสียงสัมผัสและด้านวากยสัมพันธ์โดยสังเขป ผู้เขียนเรียกหัวข้อเสียงสัมผัสว่า “figure phonique” ซึ่ง

² สำนักพิมพ์กาลิมาร์ต (Gallimard) จัดพิมพ์ไว้ในชุดรวมผลงานของนักเขียนคนสำคัญต่างๆ ของฝรั่งเศสอันมีชื่อชุดว่า La Bibliothèque de la Pléiade อันเป็นฉบับพิมพ์ที่มีความน่าเชื่อถือและนิยมใช้อ้างอิงในวงวิชาการวรรณคดีฝรั่งเศส

หมายถึงเสียงสัมผัสระหว่างบท (rimes) และอธิบายเรื่องโครงสร้างประโยคในหัวข้อ “figures syntaxiques” ซึ่งเน้นความเป็นคู่ขนาน (parallélisme)³ ของประโยคในบท (strophe) ที่ 1 กับ บทที่ 2 ของบทกวี ปาติยงระบุหน้าที่ของภาษาด้านแสดงความจำนงให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม (fonction conative) สังเกตจากการใช้รูปประโยคคำถามและประโยคคำสั่งในบทสุดท้ายของ บทกวี แต่ไม่ได้อธิบายขยายความการวิเคราะห์คำศัพท์ (Patillon, 1977, p. 83-85)

คำอธิบายของปาติยงในประเด็นหน้าที่ของภาษาและความเป็นคู่ขนานดังกล่าวมีที่มาจากแนวคิดของโรมัน จาคอบสัน (Roman Jakobson ค.ศ.1896-1982) นักภาษาศาสตร์ชาวรัสเซียคนสำคัญของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีภาษาศาสตร์ของจาคอบสันจัดอยู่ในกลุ่มรูปแบบนิยมรัสเซีย (formalisme russe) และนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมกันอย่างกว้างขวาง ในหนังสือเล่มสำคัญที่มีชื่อว่า *รวมบทนิพนธ์ว่าด้วยภาษาศาสตร์ทั่วไป (Essais de linguistique générale)* จาคอบสันวางแนวคิดเรื่องคุณสมบัติ “ความเป็นวรรณคดี (littérarité)” ของตัวบท จำแนกหน้าที่ 6 ประการของภาษา⁴ อธิบายคุณสมบัติความเป็นวรรณคดีจากความเป็นคู่ขนานภายในตัวบท รวมทั้งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำในข้อความตามแนวนอนหรือตามแกนการเรียงลำดับคำ (axe syntagmatique หรือ de la combinaison)⁵ และตามแนวดิ่งหรือตามแกนการแทนที่ (axe paradigmatic หรือ de la sélection)⁶ คำอธิบายละเอียดเรื่องดังกล่าวนี้อยู่ในหัวข้อที่ 4 บทที่ 12 (Jakobson, 1963, p. 209-248) ซึ่งนิยมใช้อ้างอิงในการศึกษาวรรณกรรมด้วยแนวทางทฤษฎีรูปแบบนิยมรัสเซีย

ผู้เขียนบทความทั้งเห็นด้วยและเห็นต่างจากปาติยง กล่าวคือ เห็นสอดคล้องกับการนำแนวคิดของจาคอบสันเรื่องหน้าที่ของภาษาและความเป็นคู่ขนานขององค์ประกอบซึ่งมอง

³ คำแปลภาษาไทยตาม *ราชบัณฑิตยสถาน* (2546), *ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน), หน้า 59.

⁴ จาคอบสันจับคู่องค์ประกอบในการสื่อสารเข้ากับหน้าที่ของภาษา 6 ประการ ไว้ดังนี้ 1) บริบท (contexte) จับคู่กับหน้าที่ด้านอ้างอิง (fonction référentielle) 2) ผู้ส่งสาร (destinateur หรือ émetteur) จับคู่กับหน้าที่ด้านการแสดงอารมณ์ (fonction émotive หรือ expressive) 3) ผู้รับสาร (destinataire หรือ récepteur) จับคู่กับหน้าที่ปฏิบัติตามคำขอหรือคำสั่งของผู้ส่งสาร (fonction conative) 4) การดำเนินการความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร (contact) จับคู่กับหน้าที่ยึดโยงการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร (fonction phatique) 5) ภาษาในฐานะที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน (code commun) ของผู้ใช้ภาษานั้นๆ จับคู่กับหน้าที่อธิบายภาษาด้วยภาษา (fonction métalinguistique) และ 6) สารที่ต้องการสื่อ (message) จับคู่กับหน้าที่ด้านวรรณศิลป์ (fonction poétique)

⁵ หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ดู *ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, หน้า 80.

⁶ หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงระบบ ดู *ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, หน้า 59.

เห็นเป็นรูปธรรมจากตัวบท มาเป็นเครื่องมือวิเคราะห์บทกวีนี้ของแวร์แลน แต่คิดต่างจากปาดิยังในประเด็นหน้าที่ของภาษาด้านความจำนงให้ปฏิบัติตามซึ่งจับคู่กับผู้รับสาร (destinataire) ตามทฤษฎีของจาโคบสัน ผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า หน้าที่ของภาษาในบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา ...” คือหน้าที่ด้านการแสดงอารมณ์ (fonction émotive หรือ expressive) ซึ่งจับคู่กับผู้ส่งสาร (destinateur) สอดคล้องกับลักษณะของบทกวีรำพันความในใจ (poésie lyrique) มากกว่าที่จะเป็นหน้าที่ด้านแสดงความจำนงให้ผู้ฟังปฏิบัติตามดังคำอธิบายของปาดิยัง เนื่องจากประเภทตัวบท (type de texte) กับลักษณะน้ำเสียง (tonalité หรือ registre)⁷ เป็นองค์ประกอบอันสำคัญเช่นกันที่ร่วมกันบ่งชี้ว่า ตัวบทของแวร์แลนแสดงอารมณ์ของผู้ส่งสารมิได้เน้นที่ผู้รับสาร บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ตัวบท (analyse textuelle) ด้วยการประยุกต์แนวคิดของจาโคบสันเรื่องหน้าที่ของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ด้านการแสดงอารมณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างคำในข้อความตามแผนการเรียงร้อยคำกับตามแผนการแทนที่ในระดับวากยสัมพันธ์ รวมทั้งความเป็นคู่ขนาน ร่วมกับการจำแนกประเภทตัวบทและลักษณะน้ำเสียง เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความหมายของบทกวีที่เปิดเผยความโศกตรมของผู้ส่งสาร

บทความแบ่งเป็น 3 หัวข้อ เริ่มจากเรื่องฉันทลักษณ์ของบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” หัวข้อถัดไปเป็นการวิเคราะห์ตัวบทกวีซึ่งเน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดของจาโคบสันดังกล่าว และหัวข้อสุดท้ายกล่าวถึงประเภทตัวบทและน้ำเสียงในบทกวี

ข้อความภาษาฝรั่งเศสจากบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ที่ใช้ประกอบบทความนี้อ้างอิงจาก *รวมผลงานกวีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์* ซึ่งสำนักพิมพ์กาแลมาร์ท (Gallimard) จัดพิมพ์ใน ค.ศ. 1962⁸ ในการวิเคราะห์ตัวบท ผู้เขียนบทความมิได้อ้างอิงสำนวนแปลของอภิชาติเพิ่มสวัสดิ์ ในบทวิเคราะห์ เนื่องจากจำเป็นต้องคงรูปคำ ข้อความ หรือประโยคภาษาฝรั่งเศสไว้ประกอบการวิเคราะห์ แต่จะให้ความหมายในภาษาไทยกำกับไว้หากจำเป็นเนื่องด้วยเนื้อหาสาระหลักในบทความนี้มีไขประเด็นเรื่องการแปลแต่มุ่งที่การวิเคราะห์วรรณคดี อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบทความได้แปลบทกวีทั้งบทเป็นภาษาไทยเพื่อให้ผู้อ่านทราบเนื้อหาของฉบับภาษาฝรั่งเศสก่อนที่จะอ่านบทวิเคราะห์ และเนื่องจากต้นฉบับเป็นบทกวี ผู้เขียนบทความจึงได้นำเสนอคำแปลเป็นคำประพันธ์เพื่อให้สอดคล้องกับตัวบทต้นทาง และเลือกใช้รูปแบบกลอนห้าเพื่อให้แต่ละวรรคมีจำนวนพยางค์น้อย อันจะทำให้บทแปลแลดู “โปร่งเบา” คล้ายกับที่ปรากฏในภาษาฝรั่งเศส ผู้เขียนบทความจะเอ่ยถึงบทกวีด้วยสำนวนแปลดังกล่าวในลำดับต่อไปตลอดบทความ คำแปลชื่อชุดรวมกวีนิพนธ์ *Sagesse* ของแวร์แลน เป็นภาษาไทยว่า

⁷ คำแปลภาษาไทยตาม *ราชบัณฑิตยสถาน* (2546), *ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, หน้า 145.

⁸ ดูเชิงอรรถที่ 2

ความรู้สึก รวมทั้งสำนวนแปลอื่นๆ ซึ่งใช้ประกอบในที่นี้เป็นของผู้เขียนบทความหากไม่ระบุเป็นอื่น การกำกับด้วยภาษาฝรั่งเศสในวงเล็บจะใช้เฉพาะครั้งแรกเมื่อกล่าวถึงคำนั้นๆ ชื่อบุคคลที่เป็นภาษาฝรั่งเศสจะถอดเสียงอ่านเป็นภาษาไทยแล้วกำกับด้วยภาษาฝรั่งเศสในวงเล็บพร้อมระบุครบถ้วนทั้งชื่อต้นกับชื่อสกุลเฉพาะในครั้งแรกที่มีการกล่าวถึง และจะใช้เพียงชื่อสกุลเท่านั้นในครั้งต่อไป ข้อความที่เน้นเป็นของผู้เขียนบทความเว้นแต่จะระบุเป็นอื่น

2. บทวิเคราะห์: การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการอ่าน

เมื่อนำแนวคิดของจาคอบสันเรื่องหน้าที่ของภาษามาประยุกต์ใช้ในการอธิบายตัวบทวรรณกรรม ก็จะพบว่าหน้าที่หลักซึ่งทำให้ภาษาในตัวบทวรรณกรรมแตกต่างจากในตัวบทประเภทอื่นๆ คือหน้าที่ด้านวรรณศิลป์ และในบรรดาวรรณกรรมประเภทต่างๆ นั้น อาจกล่าวได้ว่ากวีนิพนธ์ย่อมแสดงออกถึงหน้าที่ด้านวรรณศิลป์ของภาษาอยู่แล้วโดยปริยาย เนื่องจากตัวบทกำหนดไว้ด้วยฉันทลักษณ์ ทำให้กวีต้องคัดสรรและร้อยเรียงถ้อยคำตามข้อจำกัดของรูปแบบในการประพันธ์ กวีนิพนธ์แสดงความรู้สึกเป็นหลักเนื่องจากเขียนขึ้นเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ลึกซึ้ง ความหวานไหวสะเทือนใจของกวีหรืออีกนัยหนึ่งคือผู้ส่งสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทกวีซึ่งมีลักษณะน้ำเสียงร่าเริงความในใจ ภาษาในกวีนิพนธ์จึงจัดว่ามีหน้าที่ด้านการแสดงอารมณ์ และอาจเรียกตัวบทของกวีนิพนธ์ให้สอดคล้องกันว่าเป็นตัวบทแสดงความรู้สึก (texte expressif) แต่ตัวบทวรรณกรรมมีความซับซ้อน พิจารณาได้จากหลายมิติ ในวรรณกรรมเรื่องหนึ่งๆ ผู้ประพันธ์ไม่จำกัดการเขียนไว้ที่ประเภทตัวบทใดเพียงประเภทเดียว ทว่าจะใช้ประเภทตัวบทหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับลักษณะน้ำเสียงอันโดดเด่นเป็นที่สังเกตได้อยู่ในตัวบทในกวีนิพนธ์ซึ่งมีลักษณะน้ำเสียงเผยความในใจของกวี ก็อาจปรากฏตัวบทประเภทพรรณนา (texte descriptif) ร่วมอยู่ได้ด้วยเช่นกัน ดังเห็นได้ในบทกวี “ห้องฟ้าเหนือหลังคา...” ของแวร์แลน น้ำเสียงในกวีนิพนธ์ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผู้ส่งสารเป็นสำคัญ แต่กวีใช้ตัวบทประเภทพรรณนาไปสู่การแสดงความรู้สึก

	(ต้นฉบับ)	(บทแปล)
	VI	6
	Le ciel est, par-dessus le toit,	ท้องฟ้าเหนือหลังคา
	Si bleu, si calme !	สงบงามสีครามใส
	Un arbre, par-dessus le toit,	ต้นไม้ไหวกิ่งใบ
	Berce sa palme.	แกว่งไกวเหนือหลังคา
5	La cloche, dans le ciel qu'on voit,	ระฆังละมุนโสด
	Doucement tinte.	เสียงลอยล่องเวหา
	Un oiseau sur l'arbre qu'on voit	นกร้องขับขานมา
	Chante sa plainte.	ทำนองเศร้าเหงานั้น
	Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là,	โอดอกร้อง ครวญคิด
10	Simple et tranquille.	ชีวิตอยู่ที่นั่น
	Cette paisible rumeur-là	ง่าย เรียบ เป็นเช่นนั้น
	Vient de la ville.	จากเวียงเสียงแว่วยิน
	-- Qu'as-tu fait, ô toi que voilà	เจ้าทำอันใดเล่า
	Pleurant sans cesse,	เจ้าทำสิ่งใดสิ้น
15	Dis, qu'as-tu fait, toi que voilà,	รำไห่ให้ชีวิติน
	De ta jeunesse ?	ครั้งเจ้ายังเยาว์วัย

Paul Verlaine, *Sagesse*, III.ปอล แวร์แลน, *ความระลึก*, เล่ม 3.

การวิเคราะห์ที่นำเสนอในบทความนี้เริ่มจากองค์ประกอบภายนอกที่เป็นรูปแบบของฉันทลักษณ์ ส่องดูประกอบภายในตัวบทวิเคราะห์ระดับวากยสัมพันธ์และระดับคำรวมทั้งระดับเสียง การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำในข้อความตามแผนการเรียงลำดับคำ และตามแผนการแทนที่ รวมทั้งความเป็นคู่ขนานนั้น จะกระทำไปด้วยกัน และในลำดับสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ประเภทตัวบทและน้ำเสียงซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน

2.1 ฉันทลักษณ์ : เสียงสัมผัสพยางค์ท้าย

บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” มีฉันทลักษณ์ตายตัว (poème à forme fixe) ประกอบด้วย 4 บท ในหนึ่งบทมี 4 วรรค (vers) รวมทั้งหมดเป็น 16 วรรค ทุกวรรคในตำแหน่งเลขที่ (วรรคที่ 1, 3, 5, ...) มีจำนวน 8 พยางค์ (octosyllabe) และทุกวรรคในตำแหน่ง

เลขคู่ (วรรคที่ 2, 4, 6, ...) มีจำนวน 4 พยางค์ (quadrisyllabe) หากนำทุก ๆ สองวรรคมาเรียงต่อกัน ก็จะสามารถได้เป็นหนึ่งวรรคที่มีจำนวน 12 พยางค์ (alexandrin) คำสัมผัสระหว่างวรรคเป็นสัมผัสแบบไขว้ (rimes croisées) คือเสียงสระพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับเสียงสระพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ 3 และเสียงสระพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับเสียงสระพยางค์สุดท้ายของวรรคที่ 4 เขียนเป็นแผนผังด้วยตัวอักษรได้เป็น ABAB แต่ทว่าฉันทลักษณ์ของคำสัมผัสซึ่งแวลูในบทกวีนี้ ไม่เป็นไปตามขนบ กล่าวคือ โดยทั่วไปเสียงสัมผัสสระท้ายพยางค์จะเปลี่ยนชุดในบทที่ 2 และบทต่อๆ ไป เขียนเป็นแผนผังด้วยตัวอักษรเป็น CDCD และ EFEF ตามลำดับเช่นนี้เรื่อยไปจนจบบทกวี ในบทกวีนี้ เสียงสัมผัสสระพยางค์สุดท้ายของวรรคเลขคี่ปรากฏซ้ำในสองบทแรกและเป็นรูปคำเดียวกันในแต่ละบท ("toit" วรรคที่ 1 กับ 3 อยู่ในบทที่ 1 และ "voit" วรรคที่ 5 กับ 7 อยู่ในบทที่ 2) และเปลี่ยนเสียงสระในสองบทหลัง แต่ยังคงรูปแบบเดียวกัน ("là" วรรคที่ 9 กับ 11 อยู่ในบทที่ 3 และ "voilà" วรรคที่ 13 กับ 15 อยู่ในบทที่ 4) ส่วนเสียงสัมผัสสระพยางค์สุดท้ายในวรรคเลขคู่เปลี่ยนไปในแต่ละบทตามฉันทลักษณ์ ("calme" วรรคที่ 2 กับ "palme" วรรคที่ 4 / "tinte" วรรคที่ 6 กับ "plainte" วรรคที่ 8 / "tranquille" วรรคที่ 10 กับ "ville" วรรคที่ 12 / "cesse" วรรคที่ 14 กับ "jeunesse" วรรคที่ 16) รูปแบบเสียงสัมผัสสระท้ายวรรคตลอดบทกวีจึงเขียนเป็นแผนผังด้วย ABAB – ACAC – DEDE – DFDF แทนที่จะเป็น ABAB – CDCD – EFEF – GHGH รูปแบบการสัมผัสซึ่งผิดแผกไปจากขนบจนเป็นที่สังเกตได้นี้เข้าข่ายจัดว่าเป็น "ความแปลก" หรือ "notion d'ostranénie⁹ (étrangeté)" (Dessons, 2001, p. 217) อันเป็นแนวคิดหนึ่งในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมตามทฤษฎีรูปแบบนิยมรัสเซีย ผู้อ่านย่อมสังเกตความผิดปกติด้านเสียงสัมผัสสระในฉันทลักษณ์อันนำไปสู่การแบ่งตัวบทกวีได้เป็นสองส่วน สอดคล้องกับการเปลี่ยนเสียงสัมผัสสระในวรรคเลขคี่ ส่วนแรกเริ่มตั้งแต่วรรคที่ 1 จนถึงวรรคที่ 8 และส่วนหลังประกอบด้วยวรรคที่ 9 จนถึงวรรคที่ 16

2.2 วากยสัมพันธ์ตามแผนการเรียงลำดับคำและตามแผนการแทนที่

เมื่อพิจารณาโครงสร้างประโยค ทุกสองวรรคตลอดทั้งบทกวีมีความต่อเนื่องกันเป็นหนึ่งประโยค จัดเรียงให้เห็นเป็นรูปประโยคตามความสัมพันธ์แนวนอนหรือตามแผนการเรียงลำดับคำ ได้ดังนี้

⁹ ตัวอักษรเน้นตามต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส

(วรรคที่ 1 / วรรคที่ 2)

(ประโยคที่ 1) : Le ciel est, par-dessus le toit, / Si bleu, si calme !

(วรรคที่ 3 / วรรคที่ 4)

(ประโยคที่ 2) : Un arbre, par-dessus le toit, / Berce sa palme.

(วรรคที่ 5 / วรรคที่ 6)

(ประโยคที่ 3) : La cloche, dans le ciel qu'on voit, / Doucement tinte.

(วรรคที่ 7 / วรรคที่ 8)

(ประโยคที่ 4) : Un oiseau sur l'arbre qu'on voit / Chante sa plainte.

(วรรคที่ 9 / วรรคที่ 10)

(ประโยคที่ 5) : Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là, / Simple et tranquille.

(วรรคที่ 11 / วรรคที่ 12)

(ประโยคที่ 6) : Cette paisible rumeur-là / Vient de la ville.

(วรรคที่ 13 / วรรคที่ 14)

(ประโยคที่ 7) : -- Qu'as-tu fait, ô toi que voilà / Pleurant sans cesse,

(วรรคที่ 15 / วรรคที่ 16)

(ประโยคที่ 8) : Dis, qu'as-tu fait, toi que voilà, / De ta jeunesse ?

บทกวีมีจำนวนวรรคทั้งหมด 16 วรรค จำนวนประโยคมี 8 ประโยค กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ตัวบทประกอบด้วยประโยคซึ่งมีจำนวนเป็นครึ่งหนึ่งของจำนวนวรรคทั้งหมด หากใช้ข้อสังเกตจากการเปลี่ยนเสียงสัมผัสสระดังวิเคราะห์ในหัวข้อ 2.1 แล้วพิจารณาโครงสร้างประโยค ก็จะพบว่าประโยคที่ 1 (วรรคที่ 1 / วรรคที่ 2) และประโยคที่ 5 (วรรคที่ 9 / วรรคที่ 10) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประโยคแรกในแต่ละส่วนของบทกวีเช่นเดียวกันนั้น มีโครงสร้างแบบคู่ขนาน และจัดเป็นชนิดของประโยค (type de phrase) เดียวกัน คือประโยคอุทาน (phrase exclamative) เปรียบเทียบความเป็นคู่ขนานได้ดังนี้

(วรรคที่ 1 / วรรคที่ 2)

ประโยคที่ 1 : Le ciel est, par-dessus le toit, / Si bleu, si calme !

(บทที่ 1)

(วรรคที่ 9 / วรรคที่ 10)

ประโยคที่ 5 : Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là, / Simple et tranquille.

(บทที่ 3)

วรรคเลขที่หรือวรรคแรกของบท ประกอบด้วย **ภาคประธาน** (sujet) และ **ภาคแสดง** (prédicat) ที่ใช้คำกริยาประเภท **แสดงสภาวะ** (verbe copulatif) ซึ่งก็คือคำกริยา “être” ตามด้วยส่วนขยายแสดงสถานที่ วรรคเลขคู่หรือวรรคสองของบทเป็นกลุ่มคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายภาคประธานเช่นเดียวกัน ภาคประธานประกอบด้วย **คำนำหน้านาม** (déterminant) ประเภท **ชี้เฉพาะ** (article défini) และ **คำนามเอกพจน์** (“[l]e ciel” ในประโยคที่ 1 และ “la vie” ในประโยคที่ 5) ภาคแสดงใช้มาลาแสดงความเป็นจริงในเวลาปัจจุบันของผู้สังสาร (présent de l’indicatif) ของคำกริยา “être” (“est”) และตามด้วยส่วนขยายแสดงสถานที่ (complément circonstanciel de lieu) เช่นเดียวกัน (“par-dessus le toit” และ “là” ตามลำดับ) วรรคที่ 2 และวรรคที่ 10 ประกอบด้วยกลุ่มคำคุณศัพท์วรรคละสองคำเท่ากัน (“bleu” กับ “calme” และ “[s]imple” กับ “tranquille” ตามลำดับ) ทำหน้าที่ **เติมเต็ม** (attribut) ให้แก่คำกริยาแสดงสภาวะเพื่อให้รูปประโยคสมบูรณ์และสื่อความหมายได้ครบถ้วน ในวรรคที่ 2 คำคุณศัพท์เชื่อมกันด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ซึ่งเทียบเท่ากับคำสันธาน (mot de coordination) “et” ในวรรคที่ 10 ผู้อ่านจะสังเกต “ความแปลก” ซึ่งสร้างความแตกต่างแบบผิวเผินระหว่างประโยคที่ 1 กับประโยคที่ 5 ประโยคที่ 1 เป็นประโยคอุทาน สังเกตได้ชัดเจนจากเครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) ที่ท้ายวรรค และคำกริยาวิเศษณ์ “si” ซึ่งขยายข้างหน้าคำคุณศัพท์ทั้งสองคำ (“bleu” และ “calme”) ประโยคที่ 5 ก็เป็นประโยคอุทาน แต่ซ่อนรูป ความเป็นประโยคอุทานอธิบายได้จากคำอุทานว่า “Mon Dieu, mon Dieu,” ซึ่งขึ้นต้นวรรคที่ 9 และกวีซ้ำคำนี้ เมื่อแทนที่เครื่องหมายจุลภาคด้วยเครื่องหมายอัศเจรีย์ ให้กลายเป็น “Mon Dieu ! mon Dieu !” รูปประโยคอุทานก็จะปรากฏชัดเจนทันที

กลุ่มคำแรกของบทกวีในวรรคที่ 1 (“Le ciel”) ทำให้สังเกตเห็นโครงสร้างของกลุ่มคำแรกในวรรคเลขที่ที่อยู่ถัดมาตามแนวดิ่งหรือตามแกนการแทนที่ได้แก่ วรรคที่ 3 วรรคที่ 5 และวรรคที่ 7 ทั้งหมดอยู่ในสองบทแรกของบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...”

1	Le ciel est, par-dessus le toit,
Si bleu, si calme !
3	Un arbre, par-dessus le toit,
Berce sa palme.
5	La cloche, dans le ciel qu'on voit,
Doucement tinte.
7	Un oiseau sur l'arbre qu'on voit
Chante sa plainte.

คำอธิบายมีดังนี้ กลุ่มคำนามแรกของทั้งสี่วรรคเลขที่ทำหน้าที่ภาคประธาน มีโครงสร้างจับคู่กันได้และในตำแหน่งสลับกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยคำนำหน้านามตามด้วยคำนามเอกพจน์ ในวรรคที่ 1 (“Le ciel”) กับวรรคที่ 5 (“La cloche”) ประเภทของคำนำหน้านามเป็นคำชี้เฉพาะ “le” กับ “la” ตามลำดับ สลับกันกับคำนำหน้าคำนามประธานซึ่งเป็นคำไม่ชี้เฉพาะ (article indéfini “un”) ในวรรคที่ 3 (“Un arbre”) กับวรรคที่ 7 (“Un oiseau”)

ในระดับโครงสร้างประโยค บทแรกของบทกวีประกอบด้วยประโยคความเดียว (phrase simple) จำนวน 2 ประโยค ภาคประธานประกอบด้วยคำนามเอกพจน์ที่มีคำนำหน้านามดังได้วิเคราะห์แล้วข้างต้น ภาคแสดงประกอบด้วยคำกริยาตามด้วยคำเติมเต็ม (complément) ซึ่งตัดทิ้งไม่ได้ คำกริยากระจายในมาลาแสดงความเป็นจริงในเวลาปัจจุบันของผู้สังสารเช่นเดียวกัน ได้แก่ ในประโยคที่ 1 (วรรคที่ 1 และ 2) คำกริยา “être” (“est”) ตามด้วยคำเติมเต็มที่เป็นคำคุณศัพท์ 2 คำ ได้แก่ “bleu” และ “calme” มีคำวิเศษณ์ “si” ขยายข้างหน้า การซ้ำคำว่า “si” ประกอบกับการที่คำคุณศัพท์ทั้งสองคำนั้นมีค่าละหนึ่งพยางค์เท่ากัน ทำให้วรรคที่ 2 แบ่งออกเป็นสองส่วนอย่างมีสมมาตรและสร้างจังหวะลงตัว ส่วนประโยคที่ 2 นั้น คำกริยา คือ “[b]erce” อยู่ในวรรคที่ 4 และตามด้วยกลุ่มคำนาม “sa palme” ซึ่งเป็นคำเติมเต็มทำหน้าที่เป็นกรรมตรง (complément d’objet direct) ทั้งสองประโยคมีส่วนขยายประโยคที่เป็นข้อความเดียวกัน คือ “par-dessus le toit” ซึ่งมีโครงสร้างเป็นบุพบทวลี และทำหน้าที่เดียวกันคือระบุสถานที่ในประโยค กริยาวางส่วนขยายประโยคนี้ไว้ในตำแหน่งเดียวกันคือตำแหน่งสุดท้ายของวรรคเลขที่ (วรรคที่ 1 กับวรรคที่ 3) ของบทที่ 1

บทที่ 2 ของบทกวีประกอบด้วยประโยคความซ้อน (phrase complexe) จำนวน 2 ประโยค ซึ่งนำมาเรียงเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

(วรรคที่ 5 / วรรคที่ 6)

(ประโยคที่ 3) : La cloche, dans le ciel qu’on voit, / Doucement tinte.

(วรรคที่ 7 / วรรคที่ 8)

(ประโยคที่ 4) : Un oiseau sur l’arbre qu’on voit / Chante sa plainte.

คำนามประธานของमुख्यประโยคหรือประโยคหลัก (proposition principale) อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน เป็นกลุ่มคำแรกของวรรคที่ 1 กับวรรคที่ 3 ของบท (“La cloche” ในวรรคที่ 5 กับ “Un oiseau” ในวรรคที่ 7) กวีใช้อนุประโยคหรือประโยคย่อยที่มีประพันธสรรพนาม (proposition subordonnée relative) เป็นข้อความเดียวกัน คือ “qu’on voit” และในตำแหน่งเดียวกันคือท้ายวรรคเลขที่ (วรรคที่ 5 และ 7) ซึ่งทำให้เกิดเสียงซ้ำและเพื่อสร้างเสียงสัมผัส

ระหว่างวรรค กวีกำหนดให้อนุประโยคเดียวกันนี้ขยายคำนามในบุพพทวลีแสดงสถานที่ซึ่งตามหลังคำนามประธานในทั้งสองวรรค (“dans le ciel qu'on voit” และ “sur l'arbre qu'on voit”) บุพพทวลีมีโครงสร้างเดียวกัน ประกอบด้วยคำบุพพท (“dans” วรรคที่ 5 กับ “sur” วรรคที่ 7) ตามด้วยคำนำหน้านามแบบชี้เฉพาะ (“le” กับ “l’” ซึ่งลดรูปจาก “le”) ซึ่งใช้ประกอบคำนามเพศชาย “ciel” และ “arbre” ตามลำดับ คำนามทั้งสองนี้ซ้ำกับในบทที่ 1 ของบทกวีและปรากฏในตำแหน่งวรรคเดียวกันคือวรรคเลขคี่ของบท ภาคแสดงในบทที่ 2 อยู่ในวรรคเลขคู่ (“tinte” ในวรรคที่ 6 และ “[c]hante” ในวรรคที่ 8) คำกริยากระจายในมาลาแสดงความเป็นจริงในเวลาปัจจุบันของผู้สสารเหมือนกับในบทที่ 1 ภาคแสดงของทั้งสองประโยคแตกต่างกันตรงที่ว่าในประโยคแรกของบท (ประโยคที่ 3) ภาคแสดงประกอบด้วยคำกริยาประเภทกรรมกริยา (verbe intransitif) กับคำกริยาวิเศษณ์ซึ่งวางอยู่ข้างหน้าคำกริยาตามหลักไวยากรณ์ภาษาฝรั่งเศส (“Doucement tinte” วรรคที่ 6) ในประโยคที่ 2 ของบท (ดูประโยคที่ 4) ภาคแสดงประกอบด้วยคำกริยาประเภทกรรมกริยา (verbe transitif) ตามด้วยกลุ่มคำนามทำหน้าที่กรรมตรง (“Chante sa plainte” วรรคที่ 8) ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่า วรรคในตำแหน่งเลขคู่ของบทที่ 2 (วรรคที่ 6 และ 8) มีโครงสร้างขนานกับวรรคในตำแหน่งเลขคู่ของบทที่ 1 (วรรคที่ 2 และ 4) กล่าวคือ วรรคที่ 2 ของบทแรกมีคำวิเศษณ์ขยายข้างหน้าคำคุณศัพท์ (“Si bleu, si calme”) วรรคที่ 6 ซึ่งนับเป็นวรรคที่ 2 ของบทที่ 2 ก็มีคำกริยาวิเศษณ์ขยายข้างหน้าคำกริยา วรรคที่ 4 ของบทแรกและของบทที่ 2 ต่างก็เป็นภาคแสดงของประโยค กวีเริ่มต้นวรรคด้วยคำกริยาประเภทกรรมกริยาตามด้วยกลุ่มคำนามทำหน้าที่กรรมตรง (“Berce sa palme” วรรคที่ 4 และ “Chante sa plainte” วรรคที่ 8) สิ่งที่น่าสนใจจากสองวรรคนี้ก็คือโครงสร้างของกลุ่มคำนามกรรมตรง คำนามกรรมตรงเป็นเพศหญิง คำนามทั้งสองคำมีคำนำหน้านามประเภทคำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของ (adjectif possessif) รูปคำเป็นเพศหญิง “sa” เช่นเดียวกัน กวีเล่นเสียงคู่ตรงข้ามคือเสียงโฆษะ [b] กับเสียงอโฆษะ [p] ในวรรคที่ 4 (“Berce sa palme”) และทำให้สังเกตต่อไปได้ถึงการซ้ำเสียง [p] ในคำคุณศัพท์ “paisible” (วรรคที่ 11 บทที่ 3) เสียงพยัญชนะต้น [p] ของ “palme” (วรรคที่ 4) จะนำผู้อ่านไปสู่เสียง [pl] ในตำแหน่งเดียวกันของบทที่ 2 (“Chante sa plainte” วรรคที่ 8) เสียง [pl] อยู่ในคำว่า “plainte” ซึ่งสะกดตัวอักษรสลับที่กับคำว่า “palme” กล่าวอีกนัยหนึ่ง กวีสลับตัวอักษรและสลับเสียงจาก “pal...” กลายเป็น “pla...” เสียงควบกล้ำ [pl] และตัวสะกดอักษรนำ “pl...” ปรากฏซ้ำอีกครั้งที่คำว่า “[p]leurant” (“ร้องไห้” ในวรรคที่ 14) ซึ่งเป็นคำกริยา และมีความหมายใกล้เคียงกับคำนามกรรมตรง “plainte” (เสียงคร่ำครวญ) ในภาคแสดง “Chante sa plainte” (“ส่งเสียงคร่ำครวญ” วรรคที่ 8) ผู้เขียนจะวิเคราะห์ประเด็นนี้เพิ่มในหัวข้อ 2.3

บทที่ 3 อยู่ในตำแหน่งเลขชี้ จึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกับตัวบทที่ 1 โครงสร้างประโยคในสองวรรคแรกของบทที่ 3 (วรรคที่ 9 / วรรคที่ 10) ล้อกับสองวรรคแรกของบทที่ 1 ดังได้วิเคราะห์ในตอนต้น สองวรรคหลังของบทนี้ (“Celle paisible rumeur-là / Vient de la ville.” วรรคที่ 11 / วรรคที่ 12) ก็ล้อกับสองวรรคแรกของบทอีกต่อหนึ่ง

(วรรคที่ 9 / วรรคที่ 10)

(ประโยคที่ 5) : Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là, / Simple et tranquille.

(วรรคที่ 11 / วรรคที่ 12)

(ประโยคที่ 6) : Cette paisible rumeur-là / Vient de la ville.

ทั้งสองประโยคของบทที่ 3 นี้ เป็นประโยคความเดียวเหมือนกัน ในประโยคหลังก็สร้างภาคประธาน (“Celle paisible rumeur-là” วรรคที่ 11) ด้วยคำนำหน้านามชี้เฉพาะ (“[c]ette”) ซึ่งเทียบเท่ากับคำนำหน้านาม “la” (“la vie” วรรคที่ 9) ตามด้วยคำนามประธานเพศหญิง (“rumeur” วรรคที่ 11) และคำคุณศัพท์ซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนขยายคำนาม (adjectif épithète) อยู่ข้างหน้าคำนาม (“**paisible** rumeur”) พร้อมด้วยคำวิเศษณ์ “là” ขยายข้างหลังคำนาม (“paisible rumeur-**là**”) โครงสร้างนี้แทนการใช้ภาคแสดงซึ่งมีคำกริยา “être” ตามด้วยคำคุณศัพท์ดังเช่นในวรรคแรกของบท ภาคแสดงประกอบด้วยคำกริยา “venir” (“[v]ient”) ตามด้วยส่วนขยายแสดงสถานที่ (“[v]ient de la ville”) ซึ่งตัดทิ้งไม่ได้ เช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ “là” ในวรรคที่ 9 (“la vie est là”) ทำให้มีการใช้คำซ้ำ รวมทั้งมีการใช้เสียง [v] ซึ่งเป็นเสียงโฆษะซ้ำถึงสามครั้งภายในบทนี้ (“vie” และ “[v]ient de la ville”) อีกด้วย เสียงโฆษะหรือเสียงก้องจึงสร้างความรู้สึกรัดแน่นกับคำคุณศัพท์ “tranquille” กับ “paisible” อันมีความหมายที่แสดงความสงบเงียบ

หากบทที่ 3 แฝงรูปประโยคอุทานจากคำซ้ำ “Mon Dieu, mon Dieu” ในวรรคแรก (วรรคที่ 9) กวีก็ใช้คำอุทาน “ô” อย่างตรงไปตรงมาในบทที่ 4 ตั้งแต่วรรคแรก (วรรคที่ 13) เช่นเดียวกัน คำอุทานนี้อยู่ข้างหน้าข้อความ “toi que voilà” ซึ่งปรากฏซ้ำในวรรคที่ 15 การซ้ำข้อความยังพบได้อีกในทั้งสองวรรคนี้ จากข้อความ “Qu’as-tu fait, ô toi que voilà” และ “qu’as-tu fait, toi que voilà” ตามลำดับ ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ข้อความที่ปรากฏซ้ำในวรรคที่ 15 กับในวรรคที่ 13 ทาบกันได้เกือบจะสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า วรรคที่ 15 ทำหน้าที่เป็น “เสียงสะท้อน” ให้แก่วรรคที่ 13 ทั้งสองวรรคต่างก็มีส่วนขยายอยู่ในวรรคเลขคู่ซึ่งอยู่ถัดมา ข้อความ “Pleurant sans cesse” (วรรคที่ 14) เป็นส่วนขยายระบุผลที่สืบเนื่องมาจากการกระทำที่ใช้คำกริยา “faire” ผ่านเป็นรูปอดีตกาล (passé composé) และใช้กับประธานบุรุษที่ 2

เอกพจน์ “tu” การกระทำที่ไม่ได้ระบุชัดเจนในอดีตส่งผลมาสู่เวลาปัจจุบันซึ่งประธานของประโยคทำกริยา “ร้องไห้ไม่หยุด” แสดงด้วยรูป “pleurant” (participe présent) คำกริยา “faire” ยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างวรรคที่ 14 กับวรรคที่ 16 ข้อความ “De ta jeunesse” เติมเต็มคำกริยา “faire” ซึ่งมีนัยแสดงเหตุของการกระทำในอดีต เหตุของปัจจุบันกับผลจากอดีตจึงปรากฏคู่กัน ในข้อความชิ้นนี้ กวีใช้ประโยคคำถาม (phrase interrogative) ร่วมกับรูปประโยคคำสั่ง (mode impératif) ของคำกริยา “dire” (“Dis” วรรคที่ 15) ซึ่งเป็นทั้งคำแรกของวรรคและอยู่ในตำแหน่งคำแรกในประโยคสุดท้ายของบทกวีด้วยเช่นกัน (“Dis, qu’as-tu fait, toi que voilà, / De ta jeunesse ?” วรรคที่ 15 / วรรคที่ 16) บทสุดท้ายของบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” จึงจบลงด้วยประโยคคำสั่งและประโยคคำถามในคราวเดียวกัน จากอบสัน (Jakobson, 1963, p. 216) อธิบายหน้าที่ของภาษาที่มุ่งยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม (fonction conative) ผู้พูดจะสื่อสารด้วยประโยคคำสั่ง และปาดิยระบุว่า หน้าที่ของภาษาในบทสุดท้ายของบทกวีของแวร์แลนคือหน้าที่ดังกล่าวนี้ (Patillon, 1977, p. 84) ตามทฤษฎีของจากอบสัน อธิบายได้จากประโยคคำสั่ง “Dis” รวมทั้งการใช้สรรพนาม “toi” อันเชื่อมโยงกับสรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์ “tu” โดยตรง

ในบทที่ 3 และบทที่ 4 ผู้อ่านจะเห็นการใช้ตัวบ่งชี้ผู้พูดกับผู้ฟัง จากการใช้คำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของและคำสรรพนาม รวมทั้งประโยคคำถามกับคำสั่ง คำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของ “mon” สื่อถึงผู้พูดซึ่งปกติจะใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 “je” ในการสื่อสาร ผู้ที่กล่าวประโยคอุทานว่า “Mon Dieu, mon Dieu” (วรรคที่ 9) ย่อมต้องมีสถานะเป็นผู้พูดหรือในที่นี้ก็คือตัวกวีเอง คำสรรพนาม “toi” (วรรคที่ 13 และ 15) อยู่ในชุดเดียวกับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “tu” บ่งชี้ไปยังผู้ฟัง ร่องรอยของผู้ฟังยังพบได้จากการใช้คำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของ “ta” ในวรรคสุดท้ายของบทกวี

แต่สรรพนามบุรุษที่ 2 นี้หมายถึงผู้ใด กวีใช้คำนี้เรียกใคร กวีในฐานะผู้ส่งสารจะสื่อสารกับผู้อ่านในฐานะผู้รับสารโดยตรงเช่นนั้นหรือ ผู้เขียนบทความเห็นต่างจากปาดิยว่า กวีใช้ชุดคำสรรพนามที่เกี่ยวข้องกับสรรพนามบุรุษที่ 2 “tu” ในบทสุดท้ายของบทกวี เพื่อกล่าวแก่ตนเอง กวีเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน หากเราย้อนกลับไปยังการจำแนกหน้าที่ของภาษาตามทฤษฎีของจากอบสัน ก็จะพบว่านักภาษาศาสตร์สายรูปแบบนิยมรัสเซียคนสำคัญอธิบายถึงหน้าที่ของภาษาในการสื่อสารซึ่งจับคู่กับผู้ส่งสารไว้ว่า “หน้าที่ซึ่งเรียกว่า « แสดงออก » หรือ « สะเทือนใจ » ยึดกับผู้ส่งสาร มุ่งที่การแสดงถึงท่าทีโดยตรงของผู้พูด ประโยคต่อสิ่งที่ตนกล่าว หน้าที่นี้แสดงให้เห็นอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จริงหรือหลอกก็ได้ (“La fonction dite « expressive » ou « émotive », centrée sur le destinataire, vise à une expression directe de l’attitude du sujet à l’égard de ce dont il parle. Elle tend à donner

l'impression d'une certaine émotion, vraie ou feinte”) (Jakobson, 1963, p. 214) ผู้เขียนบทความจึงวิเคราะห์ว่า ประโยคคำถามในบทสุดท้ายของบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” นั้นเป็นเสียงของกวีที่พูดกับตัวเอง ตัวบ่งชี้สำคัญของผู้ส่งสารคือการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ร่องรอยของผู้ส่งสารเริ่มปรากฏให้ผู้อ่านจับสังเกตได้ตั้งแต่ในวรรคแรกของบทที่ 3 จากคำอุทานซ้ำว่า “Mon Dieu, mon Dieu” (วรรคที่ 9) คำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของ “mon” เกี่ยวข้องกับสรรพนามบุรุษที่ 1 ตามหลักไวยากรณ์ภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ คำว่า “là” ซึ่งเป็นทั้งคำวิเศษณ์ระบุสถานที่ (วรรคที่ 9) และคำเสริมคำนาม “rumeur” เพื่อเน้น (วรรคที่ 11) บ่งชี้ตำแหน่งของผู้พูดในมิติความห่างสัมพันธ์ระหว่างสถานที่สองแห่ง ผู้พูดหรือผู้ส่งสารจะต้องอยู่ “ที่นี่” ขณะที่เสียงแว่วมาจากตัวเมืองซึ่งอยู่ “ที่นั่น” ไกลออกไป มีบรรยากาศของชีวิตซึ่งดำเนินไปตามครรลองปกติ มีผู้คนอยู่และทำกิจกรรมต่างๆ นานา จึงทำให้เกิดเสียงลอยตามลมมาให้ผู้ที่อยู่ตรงนี้ได้ยิน และเราต้องไม่ลืมว่าบทกวีนี้เป็นประเภทรำพันความในใจ อารมณ์ความรู้สึกที่ผู้อ่านจะพบได้ในบทกวีก็ย่อมเป็นของกวีในฐานะผู้ส่งสารมากกว่าที่จะเป็นการตั้งคำถามต่อบุคคลอื่นแล้วนำคำตอบมาตีแผ่ คำสรรพนาม “toi” ในข้อความ “toi que voilà” (วรรคที่ 13 และ 15) แยกจากข้อความส่วนอื่นในประโยคด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ในการสื่อสารปกติ ข้อความประเภทนี้ใช้ในประโยคคำสั่ง (phrase injonctive) เพื่อร้องเรียกผู้ฟัง (Molinié et al., 2007, p. 328) แต่ในด้วบทวรรณกรรม จะใช้เป็นสมมติภาวะ (apostrophe) เพื่อกล่าวถึง “บุคคลที่มีได้ปรากฏตัวอยู่ในที่นั่น เสมือนว่า (...) ปรากฏตัวอยู่ในที่นั่นด้วย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 34) ในบทกวีนี้ “บุคคลที่มีได้ปรากฏตัวอยู่ในที่นั่น” ซึ่งกวีเรียกด้วยคำสรรพนาม “toi” ในบทสุดท้ายก็คือตัวกวีเอง หรืออาจเจาะจงได้ว่าเป็นตัวตนในอดีตของกวี

เมื่อวิเคราะห์การใช้ประเภทตัวบทและคำศัพท์ที่แวร์แลนใช้สอดคล้องกันในแต่ละบท ก็จะช่วยยืนยันประเด็นข้างต้นได้หนักแน่นยิ่งขึ้น

2.3 ประเภทตัวบทและลักษณะน้ำเสียง

ดังได้กล่าวไว้ในตอนท้ายหัวข้อที่ 2.1 บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ของแวร์แลนแบ่งอย่างมีสมมาตรได้เป็น 2 ช่วง แต่ละช่วงมี 2 บท ช่วงแรกของบทกวีหยุดตรงวรรคที่ 8 และช่วงหลังเริ่มจากวรรคที่ 9 หรือวรรคแรกของบทที่ 3 สังเกตได้จากการเปลี่ยนเสียงสัมผัสสระในวรรคเลขคู่ จาก ACAC (บทที่ 2) เป็น DEDE (บทที่ 3) ในที่นี้ จะกล่าวถึงอีกวิธีหนึ่งคือสังเกตจากการใช้ประเภทตัวบทซึ่งก็สอดคล้องกับการแบ่งบทกวีอย่างมีสมมาตรเช่นเดียวกัน สองบทแรกเป็นตัวบทแบบพรรณนา สองบทหลังเป็นตัวบทแสดงความรู้สึกของผู้ส่งสาร

ตัวบทแบบพรรณนาที่อยู่ในช่วงแรกของบทกวีอธิบายได้ในประเด็นประสาทสัมผัส (perception) ในบทแรก (วรรคที่ 1-4) ผู้อ่านจะสังเกตเห็นการใช้จักขุสัมผัส (perception visuelle) สิ่งซึ่งมองเห็นได้แก่ท้องฟ้ากับต้นไม้ และมองเห็นในตำแหน่งเดียวกันคือเหนือหลังคา (“par-dessus le toit” วรรคที่ 1 และ 3) เป็นไปได้ว่าผู้ใช้จักขุสัมผัสจะอยู่ภายในสถานที่แห่งหนึ่ง แล้วมองผ่านหน้าต่างออกไปเห็นภายนอก สิ่งที่ปรากฏต่อคลองจักขุคือท้องฟ้าสีฟ้า (“bleu”) สว่างใสไร้แววมืดหมอกปกคลุม (“calme”) กวีพรรณนาเน้นสภาพของท้องฟ้าด้วยการซ้ำคำกริยาวิเศษณ์ “si” ประกอบกับเครื่องหมายอัศเจรีย์ “!” (วรรคที่ 2) ท้องฟ้าสีครามใสไร้เมฆเป็นฉากหลังให้แก่ต้นไม้ที่กิ่งใบไหวไปมา (วรรคที่ 3-4) ทั้งสองสิ่งซึ่งปรากฏต่อสายตาแสดงคู่ตรงข้ามระหว่างภาพหนึ่งกับความเคลื่อนไหว

บทที่สองโดดเด่นด้วยโสตสัมผัส (perception auditive) คำนามประธานของประโยคได้แก่ ระฆัง “La cloche” (วรรคที่ 5) กับ “Un oiseau” (วรรคที่ 7) ต่างก็ส่งเสียงได้ (“tinte” วรรคที่ 6 และ “[c]hante” วรรคที่ 8) แม้จะแตกต่างกันที่ระฆังเป็นวัตถุ แต่นกเป็นสิ่งมีชีวิต ทว่าในความแตกต่างมีความเหมือน เสียงที่ต่างส่งออกมานั้นเป็นเสียงเบา สังเกตได้จากคำกริยาวิเศษณ์ “[d]oucement” (วรรคที่ 6) ขยายกริยาที่ระฆังส่งเสียง กับคำกริยา “[c]hante” (วรรคที่ 8) ที่ใช้กับนก เสียงระฆังดังแผ่วๆ และเสียงนกส่งเสียงเหมือนร้องเพลง

กวีใช้เรื่องโสตสัมผัสเชื่อมโยงจากช่วงแรกของบทกวีไปสู่ช่วงที่สอง คำกริยาวิเศษณ์ “[d]oucement” (วรรคที่ 6) เข้าชุดกับคำคุณศัพท์ “paisible” ซึ่งขยายคำนาม “rumeur” (วรรคที่ 11) รวมทั้ง “tranquille” (วรรคที่ 10) ซึ่งขยายคำนาม “vie” (วรรคที่ 9) คำว่า “rumeur” ในที่นี้มิได้หมายถึงข่าวลือตามความหมายอันเป็นที่คุ้นเคยของคำนี้ แต่คือเสียงอันสับสน¹⁰ ยากจะจำแนกของเมือง คำว่า “paisible” ที่กวีใช้ขยายคำว่า “rumeur” จึงให้ความรู้สึกละมุนที่ดังมาจากตัวเมืองนั้น ปราศจากความอึกทึกครึกโครม¹¹ กลายเป็นเสียงที่ได้ยินเพียงแผ่วๆ ฟังไม่ชัดเจน จับความไม่ได้ถนัด ไม่ระคายโสตประสาท ทว่าก็เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าชีวิตยังดำเนินอยู่ แต่ด้วยความเจียบงันอันสื่อถึงความโดดเดี่ยว เสียงที่ได้ยินจากภายนอกจึงนำมาสู่เสียงภายในใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งยามที่อยู่เพียงลำพังกับตนเอง วรรคที่ 9 นับเป็นจุดกึ่งกลางของบทกวีที่มีทั้งหมด 16 วรรค และเริ่มต้นช่วงที่สองของบทกวีในตำแหน่งบทที่ 3 กวีเปลี่ยนประเภทตัวบทเป็นประเภทแสดงความรู้สึก ใช้น้ำเสียงรำพัน เผยความในใจของผู้ส่งสารอย่างชัดเจน

¹⁰ พจนานุกรม *Le Petit Robert 1* ให้ความหมายต่างๆ ของคำว่า “rumeur” อาทิ “bruit, nouvelles qui se répandent dans le public” หรือข่าวลือ กับ “bruits confus” หรือเสียงสับสน (Robert, 1984, p.1740)

¹¹ พจนานุกรม *Le Petit Robert 1* ให้คำซึ่งมีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “paisible” ไว้คำหนึ่งคือ “bruyant” หรือเสียงดัง (Robert, 1984, p.1342)

ตามปกติ เสียงนกร้องมักจะฟังเป็นเสียงแห่งความเบิกบานร่าเริง แต่ในกวีนิพนธ์นี้ของแวร์แลน เสียงนกร้องที่ได้ยินกลับมีเสียงเศร้าสร้อย (วรรคที่ 7-8) จึงเป็นภาพคู่ขนานประสานกับเสียงร่ำไห้คร่ำครวญของกวี (วรรคที่ 14) ทำให้การรับ-ส่งระหว่างช่วงแรกกับช่วงที่สองของบทกวีมีความต่อเนื่องลื่นไหล กวีใช้เสียงควบกล้ำ [pl] และตัวสะกดอักษรนำ “pl...” ของคำสุดท้ายในบทที่ 2 (“plainte” วรรคที่ 8) เป็นตัวส่งเสียงจากความรู้สึกดังกล่าว ต่อมาในบทที่ 4 ตรงตำแหน่งคำแรกของวรรคที่ 2 ของบท (“Pleurant” วรรคที่ 14) ซึ่งอยู่ในช่วงที่สองของกวีนิพนธ์นี้และแสดงอารมณ์หม่นหมองของกวี

แม้จะไม่ใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 เพื่อแทนตัวผู้พูดโดยตรง แต่คำอุทาน “Mon dieu” (วรรคที่ 9) ซึ่งกวีใช้เริ่มต้นบทที่ 3 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “tu” รวมทั้งคำที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ “toi” กับ “ta” ซึ่งพบในเกือบทุกวรรคของบทที่ 4 อันเป็นบทสุดท้าย และการใช้รูปประโยคคำสั่ง “Dis” (วรรคที่ 15) ที่ใช้กับ “tu” ต่างก็บ่งชี้ว่ากวีเป็นผู้พูด กล่าวถึงตนเอง และรำพันกับตัวเองในรูปแบบการตั้งคำถามอันกินเนื้อที่ตลอดทั้งบทที่ 4 ว่า “Qu’as-tu fait de ta jeunesse ?” การซ้ำคำถามเป็นประหนึ่งการจำลองเสียงที่ตั้งสะท้อนกลับไปกลับมาในมนต์สำนึกของผู้พูด นอกจากนี้ การแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ส่งสารยังเกิดได้จากการใช้รูปประโยคอุทาน “ô toi que voilà” (วรรคที่ 13) กวีเน้นย้ำอารมณ์รันทดด้วยการกล่าวซ้ำทั้งคำและความ (วรรคที่ 15) เกิดเป็นเสียงสะท้อนที่เพิ่มระดับความรู้สึกให้รุนแรงขึ้น เผยถึงความเสียดายอาลัยถึงวันเวลาใน “วัยหนุ่มของเจ้า” (“ta jeunesse”) หรืออีกนัยหนึ่งของกวีเอง อันล่องลอยผ่านไป กวีหลังน้ำตาเสียใจในสิ่งที่ได้กระทำไปในอดีต จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นความรู้สึกสำนึกผิด นำเสียงเศร้าหมองในตัวบทแบบแสดงอารมณ์ของผู้ส่งสารจึงแสดงออกอย่างมีเอกภาพและเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ซึ่งใช้ภาษาเรียบง่าย ปราศจากคำศัพท์ยากด้วยความหมายซับซ้อนต่างๆ นานา มีความลึกซึ้งและโดดเด่นด้านความรู้สึกสะท้อนใจ

3. บทสรุป

การอ่านบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ของแวร์แลนด้วยทฤษฎีของจาคอบสันตามแนวทางรูปแบบนิยมรัสเซีย ทำให้เห็นความสมมาตรของตัวบทที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาค กวีใช้โครงสร้างที่ล้อกันหรือขนานกันในด้านวรรคที่ตรงกันทั้งภายในบทเดียวกันและข้ามบท ทั้งในระดับประโยค ระดับคำ จนถึงระดับเสียงอักษร เราจึงได้เห็นว่ารูปแบบของตัวบทนำมาใช้เป็นเนื้อหาของกวีวิเคราะห์ แต่ทุก “เครื่องมือ” ย่อมมีข้อจำกัดในการใช้ ข้อมูลที่อยู่นอกเหนือจากถ้อยคำในตัวบท เช่น รายละเอียดจากชีวประวัติของกวี บริบทของการประพันธ์ เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่ยังมีความจำเป็น ไม่อาจละเลยหรือมองข้าม

แต่ควรนำมาใช้เพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ และทำให้มั่นใจว่าไม่เป็นการตีความ “เตลิด” ไปไกลกว่าที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดในสารนั้น น้ำเสียงรันทดจากประโยคคำถามหลัก “Qu’as-tu fait de ta jeunesse ?” ในบทสุดท้ายของบทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” ยืนยันได้จากข้อมูลชีวประวัติของแวร์แลน กวีมีชีวิตที่โลดโผน สามะเลเทเมา ตี๋มจัด อารมณ์เกรี้ยวกราด ทำร้ายภรรยาทั้งทางกายและทางใจ คิดแม้กระทั่งจะกระทำมาตุฆาต มีความสัมพันธ์ฉันคู่รักกับอาร์ตูร์ แร็งโบต์ (Arthur Rimbaud) กวีหนุ่มรุ่มร่าม และเริ่มมีเรื่องระหองระแหงกัน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1873 แวร์แลนใช้ปืนยิงแร็งโบต์ได้รับบาดเจ็บ และถูกจับกุมขัง บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” เป็นกวีนิพนธ์บทหนึ่งที่แวร์แลนประพันธ์ระหว่างรับโทษ (Verlaine, 1962, p. XV-XLV) ช่วงเวลาที่มีเพียงการประพันธ์เป็นวิธีสงบจิตใจ ย่อมจะมีจังหวะที่กวีได้ทบทวนความคิด พินิจการกระทำที่ผ่านมาจนนำพาตัวตนมาสู่จุดนี้ ความรู้สึกสำนึกคิดจึงสะท้อนผ่านน้ำเสียงระทมเศร้ากับประโยคคำถามสำคัญในบทกวี อาจกล่าวได้ว่า บทกวี “ท้องฟ้าเหนือหลังคา...” เป็นตัวบทที่เชื่อมโยงกับข้อสรุปของหนังสือรวมบทกวี ความระลึกอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การอ่านตัวบทวรรณกรรมตามแนวทางการวิเคราะห์รูปแบบอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาฝรั่งเศสได้ตามสมควร ผู้เรียนที่มีพื้นฐานด้านภาษามาแล้วในระดับหนึ่ง ก็สามารถหัดอ่านเชิงวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมในแนวทางนี้ได้โดยใช้ความรู้ไวยากรณ์และโครงสร้างประโยคเป็นเครื่องมือ โดยไม่ต้องพะวงมากกับตัวทฤษฎีหรือการอธิบายด้วยศัพท์เฉพาะทางเนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีบทบาทเป็นเครื่องมือหรือ “ตัวช่วย” การอ่านแก่นหรือ “หัวใจ” ของการอ่านนั้นอยู่ที่ตัวบทซึ่งผู้อ่านต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก วิธีการนี้จะแสดงให้เห็นให้ผู้เรียนมองเห็นว่าการอ่านวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทกวีนิพนธ์นั้นไม่ยากหรือซับซ้อนอย่างที่อาจคาดคิดไว้ อันจะช่วยเปิดโลกทัศน์ด้านวรรณคดีฝรั่งเศสให้ผู้เรียน รวมทั้งกระตุ้นความสนใจที่จะเรียนภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป หรือแม้แต่ผู้อ่านซึ่งไม่พูดภาษาฝรั่งเศสแต่สนใจการวิเคราะห์วรรณคดีโดยเฉพาะประเภทกวีนิพนธ์ก็อาจจะอ่านและทำความเข้าใจได้เช่นกันจากตัวอย่างการวิเคราะห์ที่นำเสนอไว้ในบทความนี้ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในการอ่านวรรณกรรมในภาษาที่เรียน บทกวี “เพลงใบไม้ร่วง (Chanson d’automne)” ในรวมกวีนิพนธ์ชุด *กวีนิพนธ์ชะตาบาป (Poèmes saturniens)* ตอนที่มีชื่อว่า “ทิวทัศน์หม่น (Paysages tristes)” หรือบทกวี “หลังน้ำตารินไหลในหัวใจ (Il pleure dans mon cœur...)”¹² จากรวมกวีนิพนธ์ชุด *สำเนาไร้ถ้อยคำ (Romances sans paroles)* เป็น

¹² บทกวีทั้งสองบทมีสำนวนแปลเป็นภาษาไทยของอภิชาติ เพ็ญสวัสดิ์ ใน *เหนือภาษาและกาลเวลารวมงานแปลวรรณกรรมฝรั่งเศสศตวรรษที่ 19* ชื่อ “บทเพลงฤดูใบไม้ร่วง” และ “รำไห่ในอุรา” ตามลำดับ

ตัวอย่างบทประพันธ์ของแวร์แลนอันน่าสนใจที่จะทดลองประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ตามแนวทางข้างต้นได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- ปอล เวอร์แลน. (2541). แผ่นฟ้าเหนือแผ่นพื้น หลังคา [Le ciel est par-dessus le toit] (อภิชาติ เพิ่มขวลิต, ผู้แปล). *เหนือภาษาและกาลเวลา รวมงานแปลวรรณกรรมฝรั่งเศสศตวรรษที่ 19*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 51.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สดชื่น ชัยประสาธน์. (2543). ชาร์ลส์ โบดแลร์: กวีและนักวิจารณ์ศิลปะ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากรและศูนย์ความร่วมมือด้านภาษาฝรั่งเศส สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย.
- Adam, A. (1965). *Verlaine*. Paris : Hatier.
- Carlier, M.-C., Décote, G. & Dubosclard, J. (1988). *XIXe siècle*. Coll. Itinéraires littéraires. Paris : Hatier.
- Dessons, G. (2001). *Introduction à la poétique*. Paris : Nathan/VUEF.
- Jakobson, R. (1963). *Essais de linguistique générale*. Paris : Minuit.
- Lefèvre, R. (1958). *Paul Verlaine. Poésies choisies*. Paris : Librairie Hachette.
- Leuwers, D. (1990). *Introduction à la Poésie moderne et contemporaine*. Paris : Bordas.
- Molinié, G., Dunoyer, C., Stolz, Cl., Cavrois, J.-M., Degranges, C.D., Tres-Guillaume, M.-L. (2007). *Nouvelle Grammaire du collège, 6e, 5e, 4e, 3e*. Paris : Magnard.
- Patillon, M. (1977). *Précis d'analyse littéraire. 2. Décrire la poésie*. Paris : Nathan.
- Robert, P. (1984). *Le Petit Robert 1*. Paris : Dictionnaire LE ROBERT.
- Verlaine, P. (1962). *Œuvres poétiques complètes*. Coll. Bibliothèque de la Pléiade. Paris : Gallimard.